

Na Blejski Dobravi so bili takrat ena sama žoga in šest koles ...

Če je lanska knjižica govorila o tem, kako smo se včasih igrali, je letošnja logično nadaljevanje te. Zato ni čudno, da je Miro Svetina, moj zvesti pripovedovalec, ki hudomušno pripomni, da sem zanj prava cicibanka, začel brskati iz spomina otroške igre ristanc, ravbarje in žandarje, skrivalnice, gnilo jajce, pirhe sekat ... Bližnji spomin se mu je ustavil na žogi, za katero se je vaška mladina kot povsod po svetu tudi na Blejski Dobravi rada podila na sokolskem, igrišču za šolo, ali na kakšnem travniku, če ni bilo kmeta – lastnika v bližini. Problem sploh ni bil tako velik, kot se zdi to danes, saj je bila na Dobravi v Mirovi mladosti ena sama žoga, pa še ta je bila varno pod ključem pri gospodu Avguštinu. »Je pa res, da je bila za brcanje uporabna vsaka stvar, samo da se je kotalila,« je dopolnil svojo pripoved Miro.

»V poletni vročini smo se hodili hladit v Radovno, starejši bodo bolj razumeli »v Rožičev tonf« v Brejah. Tam smo se vsi naučili plavati. Lipški mladci so se hodili kopat v savski bajer pod vasjo, kjer so si dali veliko opraviti, da bi zaščitili umetni zalivček, kjer bi se ledeno mrzla voda vsaj malo ogrela. O nabiranju revmatizma takrat ni nihče razmišljal. Bled je bil za tisti čas predrag, predaleč pa ne. Če pobrskam po svojem mlajšem spominu, so jo po vojni fantje pogosto ubrali čez Katarino in do Bleda peš, enako tudi nazaj, tudi s kolesom, pa tudi vlak je že prišel v poštev. A za kopanje na Bledu so bile potrebne kopalke, v savskih tolmunih in Radovni pa je pogosto zadoščal umetelno zavezan mamini predpasnik.«

Na izletu v soteski Vintgar okoli leta 1950, last E. M. Aleš

Nekoliko bolje kot z žogo se jim je godilo s kolesi. »Vsega šest jih je premogla Dobrava, jaz sem imel to srečo, da sem se naučil kolesariti na očetovem kolesu,« se je nasmejal pripovedovalec. In dodal: »Prav po cirkuško sem zvit pod 'štango' najprej nerodno, potem pa prav spretno lovil ravnotežje, vrtel pedala in obvladoval veliko preveliko kolo za otroka. Kot mladinec sem bil že pravi virtuoz na kolesu, kar je bilo tudi puncam všeč.« In to je gospod Miro ostal vse do dandanašnjih dni, saj se je čili 87-letnik v pravi kolesarski opremi nedolgo tega pripeljal na »obujanje spominov« k nam na Lipce.

Zabava na vasi se je močno razlikovala od zabav v mestu. »Na jesen smo šli h kmetom koruzo majt, ličkat. To se je dogajalo na kakšnem skednju, seniku, kjer se je zbralo staro in mlado. Klepet, zgodbe, pesmi so spremljale koruzne storže, ki so se rumenili v koših in na latah. Po opravljenem delu je gospodar postregel z jedačo in pijačo, sadjem in moštom. In to je postala veselica v malem, še posebej, če je meh raztegnil Stojanov Štefan. In plesalo se je dolgo v noč, tudi otroci so se pomešali med odrasle pare. Ura takrat ni bila gospodar, če je sploh kdaj bila. Prve plesne korake smo vadili kar ob orglicah, radia takrat še ni bilo,« se je zamislil v zgodnje mlade čase.

»Od nekdanj sem bil predan športu, poleg kolesarjenja tudi smučanju. Komaj smo čakali zimo in sneg, ker smo vsi radi smučali, posebej fantje, a skoraj se je ponovila zgodba z žogo in kolesi. Ker je bilo smučič malo, smučarjev pa veliko, smo smučali na izmene. Smučič so bile jesenove s cofom na krivini. Ko smo zrastle v mladeniče, smo komaj čakali 1. maj in božič. Takrat smo se odpravili smučat na pet ur hoda oddaljeno planino Klek. V Gorjah so nas debelo gledali, ko smo se z nahrbtniki in smučmi na rami prebijali skozi vas v pokljuške hribine. Spomladi so nas do pozne jeseni zamenjale dobravske krave in pastirji. Klek je planina, kamor so dobravski kmetje zaupali pastirjem svojo živino skoraj za pol leta,« je zaključil pričevalec. »To je bil raj za živino in vsakogar, ki je lahko preživel nekaj časa v teh pokljuških gozdovih. Še posebej za pastirja, malo manj takrat, če mu je živina ušla proti dolini. To pa ni bila več zabava.«

Prav veliko časa za zabavo pa na kmetih ni bilo. Takrat še ni bilo toliko strojne opreme, delo je potekalo bolj ali manj ročno, orali so s pomočjo živine, kosili so ročno s koso, sušili na grabljah grabljic, ženske so vstajale z dnevom in končale

delo z nočjo. Zahtevali so jih hlev, polje, njiva, dom, otroci, vzgoja je bila bolj njihova domena, medtem ko je veliko manjših kmetov delalo tudi v tovarni, ker se s kmetijo pač ni dalo preživeti. Ženske takrat niso hodile v službo, z izjemo dveh. Domnevam, da sta bili to učiteljici, ki sta bili zelo cenjeni. Glavna vsakodnevna »zabava« žensk je bilo vaško korito, ki je slišalo marsikatero skrivnost, resnico ali zlobno opravljanje, ko so prale perilo. Hodile so tudi v »tarberh«, na dnino k večjim kmetom sadit in okopavat krompir, grabit seno, pulit repo in peso ... In jeziki so bili vsaj pri nekaterih vedno dobro namazani. In občutek za resnico tudi.

Možje so modrovali po nedeljski maši pred Jurčem, sedaj Kurošem, nato pa nadaljevali, kmetje v gostilni Pri Urbanu, delavci v gostilni Pri Staretu, premožnejši oziroma tisti, ki so se »nosili visoko«, pa v gostilni Pri Matjanu. Do nedeljskega kosila je bila to njihova tedenska zabava in gospodarsko modrovanje hkrati.

Največji praznik in resnična zabava sta bili na Dobravi takrat, ko so domači amaterski igralci pripravili v šolski dvorani, ki je bila čez teden telovadnica z odrom, pravo domačo igro. Najbolj se mu je vtisnila v spomin burleska Micki je treba moža. Cvet deklet in fantov z Dobrave, Lipc in Kočne je za nekaj časa postal zvezdni prah občudovalcev in opravljk.

Veselo je bilo, ko so domači tamburaši ali pevci pripravili pravi koncert. Na Dobravi je bila vedno kultura doma. Prav tako pesem in glasba. Poseben praznik je bil, ko je kdo prišel gostovat na Dobravo. To so bili največkrat narodnozabavni ansambli, kot sta Beneški fantje in Bratje Pleško. Vstopnice so pošle, kot bi mignil ...

»Nedeljsko popoldne. Čas, ko gredo ljudje na kmetih lahko od doma. Takrat so se vsi, ženske, moški in otroci, praznje oblekli in se podali v dvorano z majhnimi okni, v še manjši prostor, od koder nisi mogel ven, če si prišel noter,

Gledališka predstava na Blejski Dobravi leta 1952, last E. M. Aleš

velik za dober šolski razred, poln stolov, vegastih tal, na hodniku pa umaknjeno telovadno orodje, da je bil dren popoln. Ljudje so se nagnetli čisto do pod odra, bolj odrčka, kjer ni bilo prostora za več kot deset ljudi. Še manj. Zrak je bil zadušljiv, v dvorani je bilo bolj vroče kot zunaj ... Stoli so ropotali ... Tako je bilo tudi takrat, ko so v naši dvorani gostovali Avseniki. Bili so šele na začetku svoje uspešne glasbene poti, a že takrat carji. Harmonikar je razdril svoj meh, zapiskal je klarinet, trobenta je odmevala do neba, kitarist je dajal ritem, bas mu je pomagal ... Noro. Poslušalce je privzdigovalo. Njihova glasba je razgrela poslušalstvo v dvorani kot tudi tiste, ki so se drenjali zunaj ali viseli v dvorano od zunaj skozi okna, ker še miška ne bi mogla več vanjo. Dlani so bile rdeče od navdušenega ploskanja, oči so žarele, vsi, moški in ženske, so z velikimi očmi opazovali in požirali pevko Jelko Cvetežar. Navduševala jih je s svojim srebrnim glasom in seveda tudi sanjskim stasom. Ženske so nevoščljivo gledale prsato pevko v narodni noši, ki jih je prav dobro guncala. Najbolj zagreta poslušalka je pomenljivo pripomnila, da bi ta vsakogar zapeljala, pri tem pa jezno ošvrknila s pogledom moža, ki je kot okamnel bolj gledal kot poslušal Avsenikove melodije. Jelkino oprsje je bilo še dolgo predmet čvekanja ob vaškem koritu. In žuganja možem,« se je hudomušno nasmejal gospod Miro.

To je bil čas brez televizije, pametnih telefonov, tablic in interneta, ki danes kradejo čas mladim, pa tudi starim. So pa Jesenice imele nekaj, česar danes skoraj več nimajo: dva kina, Plavž in Radio, ki sta bila nedeljska zabava marsikaterega prebivalca in prebivalke z desne strani Save, kaj šele Jeseničanov. Kino nikoli ni sameval, množica pred njim je bila običajna, nepregledna pa je bila ob posebno priljubljenih predstavah: Prodajalka vijolic, filmi o Vinetuju, V vrtincu, Ptiči ... Lokalnih avtobusov skoraj ni bilo, večina je tako odšla v kino peš, tja velikokrat tudi na zmenek, ker so se prav tam tkale mnogotere vezi in srečanja. Še posebej, če je fant dobil karto za ložo ali pozneje za zadnjo vrsto, ki je bila malo dvignjena od ostalih. Roka je našla roko, tudi poljubi poljub. In pot domov se je časovno podvojila od poti do kina.

Takole se spominja gospa Milena tistih časov v knjižici Kako so živeli včasih na Blejski Dobravi: »Največja zabava nam je bil jeseniški kino pri Jelenu. In če je bila razprodana prva predstava za peto ali šesto uro, smo se lipška dekleta po

vzoru drugih odločila, da počakamo na večerno ob osmih zvečer. Med njimi tudi midve s prijateljico Fani. Vse bi bilo v najlepšem redu, če se ne bi vračali dve uri pozneje od dovoljenega, povrhu pa so nas spremljali že fantje, saj smo se takrat že učile za poklic. Čisto nenadejano so nas v gošči ob cesti pod vasjo pričakale zaskrbljene mame, doma pa jezni očetje ... In takrat je tudi priletelo in padalo kjerkoli, če se nisi spretno umaknil. Nihče ni niti malo pomislil na kršenje pravic mladostnikov. Potuljeno smo se pospravile spat oziroma sanjat o prihodnji nedelji, ko bomo spet šle v kino.«

Moj mož pa se spominja kina še v tretji dimenziji: poleg zmenkov in zabave, ki jo je nudil film, so mulci poznali še eno zabavo: kako priti najceneje do vstopnic. Do potankosti so razvili obrt lepljenja starih vstopnic – pretrgane in kupona, ki so jih pobirali iz smetnjakov ali so jim jih dali starejši fantje, ki so že imeli svoj denar in jim je bilo izpod časti, da bi dekle povabili v kino z goljufivo vstopnico. Taktika je bila naslednja: za »dren« so bile slabše zlepljene karte, sicer pa boljše. In rezultati truda? Včasih jim je uspelo, drugič spet ne, samo da se je Čučnik, biljeter, jezil. Lahko pa, da je vedel za te igrice in je fantom malo popustil, zlasti ko predstava ni bila razprodana in se je film že začel, mrak pa je malo prikrlil te drobne goljufije. Faloti so zasedli prazne sedeže. Sicer pa, če ni šlo spodaj, so poskusili srečo še na balkonu, če pa še tam ni uspelo, je bil za ta večer film izgubljen in priznati je bilo treba poraz.

*Izlet družin
zaposlenih v
mehanični delavnici
ŽJ leta 1959, last E.
M. Aleš*